

„Dzisiaj milicja użyła broni.....” – władza przeciwko narodowi w grudniu 1970r.

Autor B. Kardasińska. Konsultacja filmoznawcza – J. Szatkowska

Scenariusz zajęć na podst. Filmu „Czarny czwartek” reż. A Krauze

Zajęcia dla liceum – Historia i społeczeństwo – praca projektem „Historia filmem pisana”.

Czas trwania 45 min

Cele lekcji:

Po zajęciach uczeń:

1. Umie omówić mechanizmy władzy czasów PRL.
2. Posiada uporządkowane wiadomości o wydarzeniach grudnia 1970
3. Umie dokonać rekonstrukcji i oceny tych wydarzeń.
4. Umie odróżnić filmową rekonstrukcję z 2010 r. od zdjęć i filmów archiwalnych.(w wariancie 90 min)
5. Dostrzega historyczne inspiracje w twórczości artystów.

Metody:

Praca w grupach pod kierunkiem, praca z filmem, pogadanka heurystyczna, dyskusja.

Materiały dydaktyczne: Film „Czarny czwartek”, reż. A. Krauze

Fotografia pomnika Poległych Stoczniovców w Gdyni.

Przebieg zajęć

Zadanie domowe wprowadzające: uczniowie podzieleni na grupy zadaniowe powinni w domu obejrzeć film „Czarny Czwartek”, dostępny na stronie www.tekapomorska.pl

Zadania dla grup:

Grupa 1: skupia swoją uwagę i notuje kalendarium wydarzeń historycznych(daty i fakty)

Grupa 2: śledzi losy bohatera Brunona Drywy, zwraca uwagę na wydarzenia z jego życia prywatnego oraz sposób ich filmowania.

Grupa 3: Śledzi postawę władz wobec strajku, notuje nazwiska (S. Kociołek, Z. Kliszko, adm. L. Janczyszyn, etc.), zaznacza, kiedy i jakie decyzje zostają podjęte, zwraca uwagę na sposób przedstawienia tych scen w filmie.

Grupa 4: śledzi użycie zdjęć archiwalnych w filmie, gdzie i jak zostały użyte. (w wariancie lekcji 90 min)

ZAJĘCIA - analiza filmu

1. Cześć organizacyjna lekcji (2-3 min.)

2. Wspólnie z nauczycielem, na podstawie swoich notatek z filmu, uczniowie odtwarzają przebieg wydarzeń i przygotowują kalendarium. (max 12-15 min.)

Wydarzenia na wybrzeżu	Losy Brunona Drywy	Decyzje władz/nazwiska/ czas

3. Uczniowie dostrzegają obecność dwóch równoległych wątków – politycznego, rekonstruującego chronologicznie przebieg wydarzeń na Wybrzeżu i rodzinnego (indywidualnego) Brunona Drywy. W obu bohaterami są postacie prawdziwe: z jednej strony przedstawiciele władzy, z drugiej zwykły obywatel, doker portowy, jedna z ofiar Grudnia, pierwszy na liście na pomniku, najstarszy z poległych.

Wspólnie z nauczycielem uczniowie zastanawiają się nad sensem ukazania Historii przez pryzmat losów pojedynczego człowieka (warto też zwrócić uwagę na losy ucznia, który szedł do matki pracującej w szpitalu – w wieku i sytuacji naszych uczniów! (W wariancie lekcji 90 min)

Wnioski: Drywa jest symbolicznym Polakiem - Każdym,. Realizatorzy wybrali właśnie jego, by opowiedzieć o losie wielu, którzy posłuchali oszukańczego apelu S. Kociołka i poszli do pracy, zostali zamordowani i ukradkowo pochowani, a ich rodzinom nie pozwolono ich opłakać! (10 min)

4. Nauczyciel przechodzi do części poświęconej władzy – dwa obrazy – przedstawiciele niższego i wyższego szczebla władzy. Uwagę skupia na prominentach – sprawcach Historii. Zwraca uwagę na czas, kiedy zapada decyzja o użyciu siły przeciwko robotnikom, zwraca uwagę na telefon z Moskwy. Wspólnie z uczniami analizuje wystąpienie S. Kociołka (możliwość użycia tekstu źródłowego), następnie scenę z budynku dowództwa Marynarki Wojennej – nauczyciel kieruje uwagę uczniów na aspekt PROWOKACJI i próbę jej zapobieżenia. Uczniowie dochodzą do wniosku, że wypadki na Wybrzeżu to zaplanowane z zimną krwią morderstwo.

Teraz przechodzimy do aspektu narracji filmowej – prominenci w filmie są pokazywani są w przestrzeni zamkniętej, izolowanej od społeczności, bezpiecznej. Sterylne wnętrza, szkło biurek, szklanki z wodą, złowroga nieruchomość, chłód rozmów. Pojawiają się rzadko, niejako w tle głównej akcji, będąc jednocześnie główną siłą sprawczą. (10 min)

Jeśli możemy sobie pozwolić na analizę filmu przez dwie jednostki lekcyjne, proponuję:

5. Analizę „gdyńskiej ulicy” – tu następuje konfrontacja władzy (reprezentowanej przez milicję i wojsko) ze zbuntowanym narodem. To tu widzimy efekty podjętych przez partię decyzji – masakrę robotników, szpitale, „ścieżki zdrowia”, potajemne pogrzeby.

Uczniowie rozważają, jakimi środkami twórcy filmu uzyskali tak wstrząsający efekt.

- obsada: szeregowych bohaterów grają mało znani aktorzy, podobni w typie do prawdziwych postaci, władzę reprezentuje grupa aktorów znanych, wręcz imitujących poszczególne osoby. Film uzupełniają fotografie i ujęcia archiwalne, płynnie przechodzące w ujęcia inscenizowane. Różni je faktura i kolor. To na podstawie tych materiałów dokonano wyboru aktorów, statystów, zaprojektowano kostiumy. Refrenowo pojawiające się ujęcia tłumu niosącego na drzwiach ciało Zbyszka Godlewskiego są niemal nie do odróżnienia od nakręconych współcześnie. Większość zdjęć nakręcono w autentycznych miejscach (można się pokusić o odnalezienie ich na planie Gdyni – google maps) – przystanek SKM Gdynia Stocznia, na wiadukcie, na ul. Świętojańskiej, Skwerze Kościuszki, cmentarzu wito mińskim. Posiedzenie Biura Politycznego nakręcono we wnętrzach KC (ale nie w oryginalnym gabinecie Gomułki – obecnie sala konferencyjna) W filmie zadbano także o autentyczność języka – władza posługuje

się tymi samymi słowami, co w grudniu 1970 r. (uzyskane dzięki analizie protokołów i nagrań z posiedzeń). Przemówienie S. Kociołka i salwa z czołgu są AUTENTYCZNE!

ORYGINALNE nagrania z esbeckich stacji, które słyszymy w filmie, uzyskano z archiwum radiowego, od prywatnego radioamatora, któremu udało się „wstrzelić” w częstotliwość безпеki. Nawet napisy na ekranie (podające czas i miejsce akcji) imitują czcionkę maszyny do pisania.)

Podsumowanie:

Nauczyciel prezentuje zdjęcie Pomnika Poległych Stoczniovców i wspólnie z uczniami analizują jego formę i przesłanie w odniesieniu do wydarzeń przedstawionych w filmie. (pytanie o ten pomnik było na maturze z j. polskiego) (7 – 10 min.)

Praca domowa/Ewaluacja :

Nauczyciel proponuje uczniom przeanalizowanie (można w parach) tekstu „Ballady o Janku Wiśniewskim” – podkreślenie/wyjaśnienie szczegółów topograficznych, określenie głównego bohatera – podanie jego autentycznego imienia i nazwiska, odniesienia do innych postaci (S. Kociołek) i wydarzeń.

Ocena celujący/ bardzo dobry – uczeń szczegółowo analizuje tekst piosenki, wskazuje dzielnice miasta i wyjaśnia dlaczego w piosence pojawia się Gdynia Chylonia i Grabówek, odnosi się do zachowań milicji i uczestników manifestacji, podaje pełne autentyczne nazwisko zabitego, wyjaśnia rolę S. Kociołka, odnosi się do trudniejszych fragmentów np.: słów „kat Trójmiasta”, „ślupskim bandytom” , „świat się dowiedział, nic nie powiedział”.

Ocena dobry/dostateczny – wskazuje elementy topografii miasta(dzielnice miasta, główna ulica, bez wskazania, że to dzielnice głównie zamieszkane przez pracowników portu i stoczni, nie wyjaśnia znaczenia ul. Świętojańskiej, etc.), podaje główne nazwiska, ogólnikowo wyjaśnia znaczenie tych postaci, nie wyjaśnia trudniejszych fragmentów (patrz wyżej).

Ocena dopuszczający - pobieżnie analizuje tekst odnosząc się wyłącznie do jego najbardziej charakterystycznych elementów.

Materiały dydaktyczne:

- Film „Czarny czwartek” reż. A. Krauze – dostępny na www.tekapomorska.pl
- Tekst ballady o Janku Wiśniewskim,
- zdjęcie pomnika Poległych Stoczniovców w Gdyni,
- tekst przemówienia S. Kociołka – dostępne j.w.

Uwagi:

Zajęcia można przeprowadzić w wariacie 90 min, poświęcając odpowiednio więcej czasu na punkty 2-4 i uwzględniając punkt 5. (elementy dodatkowe zaznaczono kursywą z odpowiednią adnotacją).